

Kral Rother Ve Seyyid Battal Gazi Destanları'nda İstanbul'u Fethetme Mücadelesi

Struggles to Conquest Istanbul in the Epics King Rother and Sajjid Bathal Ghazi

Hüseyin ARAK*

Özet

Bu çalışmada Alman halk kahramanı Kral Rother ve Türk halk kahramanı Seyyid Battal Gazi'nin aynı hedefe yönelik verdikleri mücadele ortaya konmaya çalışıldı: İstanbul'un fethi. Ayrıca iki destanın temelinde yatan başka ortak yönlerinin olup olmadığı sorusuna yanıt arandı. Çalışmada iki halk kahramanı tarihsel gerçeklik açısından karşılaştırmalı yöntemle incelendi. Destanların ait oldukları kültürel ortamlar farklı olduğu halde benzer birçok yönleri vardır ve her iki halk kahramanı da kendi toplumunun beklentilerini yerine getirmeye çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kral Rother, Seyyid Battal Gazi, destan, Bizans, İstanbul

Abstract

In this study we have tried to state how the German hero King Rother and the Turkish hero Sajjid Bathal Ghazi strove for the same goal: The conquest of Istanbul. This study also aims to find out whether there are other common points in origins of these two epics. Both heroes were examined in our study with the help of the comparative method regarding their historical reality. Although both epics come from different cultures, they have many things in common and both heroes try to fulfill the expectations of their societies.

Key Words: King Rother, Sajjid Bathal Ghazi, epic, Byzanz, Istanbul.

1. Giriş

Germanistik alanında yapılan araştırmalar, gerek Almanya'da gerekse ülkemizdeki üniversitelerin Germanistik bölümlerinde artık sadece Alman Dili ve Edebiyatı ile sınırlı kalmayarak, gittikçe daha çok Alman edebiyatı ve diğer edebiyatların karşılaştırılması şeklinde yapılmaktadır. Öyle ki, bugün *kültürlerarası Germanistik* (interkulturelle Germanistik) adıyla yeni bir bilim dalı ortaya çıkmıştır. Karşılaştırmalı çalışmalar yoluyla Germanistik alanına kazandırılan bu yeni boyut karşılaştırmalı bir kültür bilimine doğru gitmektedir. Bu çabanın temelinde yatan başlıca düşünce, bu tür karşılaştırmalı araştırmalar yoluyla bir taraftan diğer kültürlerdeki Alman imgesi hakkında bilgi edinmek, diğer taraftan kültürler arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyarak kültürler arası iletişime katkıda bulunmaktır. Yabancı dil ve edebiyatların kültürler arası iletişimde üstlenmesi gereken görev ve sorumluluğu Aytaç) şu sözleriyle dile getirir (Aytaç, 1990, s.12):

“Yabancı dil ve edebiyat bilimleri, temelde kültürler arası iletişimi sağlamakla yükümlüdür. Bir yabancı dile ve onun edebiyatına bilimsel yaklaşım, kazanılan metot bilgisi ve bilim kavramlarıyla ana dile yönelmeyi sağlıyorsa, asıl işlevini gerçekleştirmiş demektir”.

Aytaç'a göre, batı filologilerinde kazanılan bilimsel yaklaşımların ana dilde uygulanmasıyla büyük bir hizmet yerine getirilmiş olacaktır. Yabancı dil ile ilgili bilim dallarının görevleri arasında kültürler arası iletişime katkıda bulunmayı da görmektedir.

Ele aldığımız bu çalışmada iki farklı kültürün ürünü olan Kral Rother ve Battal Gazi destanları ortak hedefleri olan İstanbul'u fethetme mücadeleleri açısından karşılaştırmalı bir incelemeye tabi tutulmuşlardır. Battal Gazi Bizans hâkimiyetini Doğu'dan tehdit ederken, Rother de Batı'dan tehdidi altına almıştır. Aynı çağın eseri olan iki destanın da XII. yüzyılda yazılmış olması diğer önemli ortak bir noktadır. Ayrıca her iki toplumun da kahramanlarında görmek istedikleri özellikleri bu kahramanların şahsında destanlaştırdıkları anlaşılmaktadır. Destanların halk gözüyle görülen, halk ruhuyla duyulan ve halk hayalinde masallaştırılan tarihler olduğu da açıkça belgelenmektedir.

2. Yöntem

Bu çalışmanın konusunu Alman halk romanı Kral Rother ile Türk halk romanı Seyyid Battal Gazi'nin İstanbul'u fethetme mücadelesinin karşılaştırmalı yöntemle incelenmesi oluşturmaktadır. Farklı iki kültür ürünü olan Kral Rother ve Battal Gazi Destanları, yapılan bir ön çalışmadan sonra böyle bir karşılaştırmalı çalışmanın konusu olabilecek niteliklere sahip iki eser olarak görülmüşlerdir. Kral Rother

* Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi; arak@erciyes.edu.tr

adındaki Alman halk destanında Batı Roma'nın Bizans'ı hedef alan tutumu ile Battal Gazi'de de aynı hedefe yönelik davranışlar, her iki eserin dayandıkları ortak siyasal fonlardan biridir. İstanbul'u fethetmeyi Kral Rother evlilik yoluyla (kız isteme), Battal Gazi ise doğrudan kurnazlık ve savaşla gerçekleştirilmeye çalışır. İki destanın ait oldukları sosyal, kültürel ve dini çevreleri farklı olsa da benzer ve farklı yönleri vardır.

Araştırmada Kral Rother Destanı için kaynak metin olarak hem De Vries'in *König Rother (1922)* başlıklı eseri hem de Kramer'in 1961 yılında günümüz Almancasına çevirdiği *König Rother* başlıklı eser kullanılmıştır. Alıntılar Kramer'in Almanca kaynak metinden mısra numarasıyla verilmiş ve ayrıca tarafımızca Türkçe çevirisi eklenmiştir. Seyyid Battal Gazi için kaynak metin olarak Gürtunca'nın aslına sadık kalarak eski yazmalardan roman haline getirdiği 1976 baskılı *Seyyid Battal Gazi* başlıklı eser kullanılmıştır. Ayrıca Ethe'nin 1871 yılında Almancaya çevirdiği *Die Fahrten des Sajjid Batthal* başlıklı eserden de yararlanılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Kral Rother Destanı'nın Konusu

Kral Rother Destanı'nda anlatıcı VII. yüzyıl ile destanın edebiyata kazandırıldığı XII. yüzyıla kadar geçen tarihsel olayları Kral Rother'in kişiliğinde bir araya getirmiştir. Bu nedenle Kral Rother'i tarihteki bir tek kişi ile özdeşleştirmek mümkün görünmemektedir, çünkü farklı yüzyıllarda gerçekleşen olaylar destanda bir araya getirilmiştir. Elde edilen tarihsel bulgulara göre, Kral Rother'in adı 614-650 yılları arasında yaşayan Langobart Kralı Rothari'ye kadar gitmektedir. Rothari'nin Bizans Kayseri Konstantin'e karşı birçok savaş yönettiği bildirilmektedir (Kramer, 1961, s.10). Diğer bir kaynaktan ise Bortenschlager, Pippin'in Langobartları Yukarı İtalya'da 774 yılında yendiğini bildirmektedir. Destanda Rother'in oğlu olarak ortaya çıkan Pippin, gerçekte VIII. yüzyılda yaşadığına göre, Rother de VIII. yüzyılın başlarında yaşamış olmalıdır. Pippin, destanda ayrıca aynı yüzyılda kayserlik yapan Büyük Karl'ın babası olarak ortaya konmuştur (Bortenschlager, 1981, s.18).

De Vries destanın Heidelberg nüshasına dayanarak kaleme alındığı dönemin destandaki yerlerden, Konstantin isminden, Haçlıların gemileri ile konakladıkları Bari'den, İstanbul'dan, Babil Sultanından tespit edilebileceğini vurgular (De Vries, 1922, s.LXXVII). Bu durum kısaca şöyle özetlenebilir: Kral Rother Destanı'nın ortaya çıkışı 1150'den öncesine kadar gitmektedir. Bari'deki yerler ve Güney İtalya'da 1137 yılında gerçekleşen tarihsel olaylar Rother adı doğrudan ilişkilendirildiği için 1140'a kadar da geri gidilebilir. Destanda adı geçen Bari Roma, İstanbul gibi yerlerin büyük bölümü Akdeniz bölgesindedir.

Destanın konusunu, İstanbul'da bulunan kayserlik makamını ele geçirecek siyasi güç elde etme mücadelesi ve buna bağlı olaylar oluşturmaktadır. Doğudan İslâm ordularının Doğu Roma İmparatorluğunu tehdit etmeleri üzerine Bizans Kayseri Avrupalılardan yardım istemek zorunda kalır. Batılı şövalyeler gruplar halinde doğuya akın ederler. Haçlı seferlerinde izlenen uzun yol Balkanlardan İstanbul üzerinden geçip Kudüs'e ulaşmaktaydı. Müslümanlarla yapılan savaşlardan sonra Bari üzerinden Roma'ya dönmekteydiler. İzlenen bu rota Kral Rother Destanı'nın anlatıcısına yeteri kadar anlatılacak tarihsel konu oluşturmuştur. Haçlı orduları düşünüldüğü gibi yalnızca inanç uğruna değil, aynı zamanda batıda hüküm süren açlık, yoksulluk gibi ekonomik sıkıntılardan dolayı zengin kaynaklar elde edebilmek için doğuya geliyorlardı. Bizans'ın başkenti İstanbul bu grupların toplandığı yer haline gelmişti. Batı Avrupa ile Bizans arasında sıkı ilişkiler oluştu.

Bu dönemde bir Alman kralının Konstantin'in kızına talip olması destan için ilginç bir konuydu. Bütün destanlarda olduğu gibi, burada da daha başlangıçta dinleyicinin-okuyucunun ilgisini çekebilecek bir olayla destana giriş yapılmıştır. Bortenschlager destanın tarihsel konusu olarak Sicilyalı Roger'in 1143-1144 yıllarında Bizans Kayseri Konstantin'in kızına talip olmasını göstermektedir (Bortenschlager, 1981, s.30). Bu devirde *kız isteme* (Brautwerbung) destanlar için ilgi çekici bir konu olarak görülmekteydi ve destan kız istemenin yanında şövalyelik yaşam biçimini öğretme amacı güden özellikler de taşımaktadır. Grabbert ve Mulot da destanın *Alman Saray Edebiyatı* (höfische Dichtung) döneminden önceki *Çalgıcı Destanları* (Spielmannsepos) dönemine ait olduğu görüşündeler (Grabert & Mulot, 1971, s.31):

“En tanınmış gezgin çalgıcı destanları König Rother (1150) ve Herzog Ernst (1180)'dir. Her ikisi de kahramanlık hatıraları ve gezgin çalgıcı masal anlatma sanatının başarılı bir karışımıdır. Kral Rother'de kız isteme olayının yanı sıra gerçek dost ve maiyet sadakatinin ne olduğu anlatılmaktadır.”

Ulusun ve devletin devamının sağlanması için genç kral Rother'e bir vâris gerekmekteydi, ancak bu şekilde yürürlükte olan feodal düzen korunabilirdi. Bu açıdan bakıldığında Kral Rother'in evlenmesi büyük önem taşımaktaydı. Rother'in yakın dostu ve Berchter'in oğlu olan Luppold, Bizans Kayseri Konstantin'in kızının güzelliğinden ve sosyal statü bakımından Rother'e uygun bir eş olduğundan söz eder (Kramer, 1961, mısra: 66-70):

*Tanrı hakkı için, kudretli bir hükümdarın
asil kızını biliyorum,
denizin diğer tarafında Doğu'da,
efsanevi kent
İstanbul'da yaşıyor.*

*“Bei Gott, ich kenne die edle Tochter
eines mächtigen Herrschers,
jenseits des Meres im Osten.
Sie lebt in Konstantinopel,
der sagenhaften Stadt.”*

Rother, Konstantin'in kızıyla evlendiği takdirde devrin güç simgesi haline gelmiş olan Bizans kayserliği tacını da ele geçirme imkânına kavuşacaktır. Luppold'un önderliğinde bir elçi heyeti, değerli hediyelerle birlikte İstanbul'a gönderilir. Ancak Konstantin, Rother'i kendi kızıyla aynı derecede asil görmez ve elçileri zindana atırır. Rother uzun zaman elçilerinden haber alamayınca onları aramak için kılık değiştirerek Dietrich kimliği ile İstanbul'a gitmeye karar verir ve yolculuk sırasında adamlarına seslenir (Kramer, 1961, mısra: 809-815):

*“Yabancı bir ülkeye geliyoruz;
Siz şimdi söylemek istediklerim
çocuk oyuncağı değil:
hayatımızı korumak için
akılluca bir kurnazlık şart.
Bundan dolayı hepinizden
bana Dietrich demenizi rica ediyorum.”*

*“Wir kommen in ein fremdes Land;
es ist kein Kinderspiel,
was ich euch nun zu sagen habe:
kluge List ist nötig,
um unser Leben zu erhalten.
Ich bitte euch darum alle,
nennt mich Dietrich.”*

Destan kahramanı Rother kendisini Kralı Rother tarafından ülkesinden kovulan Dietrich olarak tanıtarak beraberinde getirdiği devlerin yardımı ile Konstantin ve İstanbul halkı üzerinde kısa sürede çok etkili olur. Dietrich'i ve devleri gören Konstantin Rother'den korkmaya başlar, çünkü böyle devlere sahip birisini Rother'in kovduğuna göre, onun daha acımasız ve korkunç biri olacağını düşünür. Cömertliği ile kısa sürede Rother Dietrich takma adıyla şehirde büyük bir taraftar ve hayran kitlesi kazanmayı başarır.

Özetlemek gerekirse, Kral Rother Destanı'nda sistematik olarak irade ile yönlendirilen meşru bir kız isteme olayı vardır. Kral Rother'in bir eş bulmak için danışması, kız istemenin topluca planlanması ve elçilerin İstanbul'a gönderilmesi bir plan dâhilinde gelişir. Eserin konusu kız isteme ile birlikte kâfirlerle yapılan savaşlar ve bunun sonucunda kayserlik makamını elde etme temeline dayanmaktadır. Bizans aleyhtarlığı destanın başından sonuna kadar sürekli görülmektedir ve ancak prensesin Rother ile evlenmesiyle son bulur ve böylece Bizans tacına talip olma hakkı doğar.

3.2. K. Rother Destanı'nda önemli iki motif: Kız İsteme - Kutsal Savaş

a. Kız İsteme:

Edebiyat ürünlerinin anlatım biçimini ve kurgusunu belirleyen motifler, değişik biçimlerdeki kullanımlarıyla temel fikirlerin işlenmesini ortaya koyarlar. Akalın'ın da vurguladığı gibi, motifler “*edebiyat ve sanat eserlerinde içinde ya da yanındakilerden biçim, yapı, anlam gibi özelliklerinden biriyle bir başkalık gösteren, renk, ses, söz, görünüm, tutum vb. bağımsız bir kavram ya da varlıklardır.*” (Akalın, 1984, s.189).

Destanın ana konusunu oluşturan kız isteme motifiyle birlikte Kral Rother Destanı zengin bir motif içeriğine sahiptir. Destanda önemli bir yer tutan kız isteme motifinin arkasında Batı ile Doğu hükümdarları arasında politik güç elde etme mücadelesi vardır. Ancak kız isteme ile başlayan olaylar genişleyerek, Hıristiyan-küffar mücadelesi şekline dönüşür. Destanın asıl konusu olarak görülen kız isteme, çeşitli kurnazlıkların da yer aldığı olaylar dokusu içinde gelişerek, egemenlik kurma mücadelesine dönüşür. Olayların akışı içinde Bizans hâkimiyetini ele geçirme çabasının ön plana çıktığı görüşüne Kramer de katılmaktadır (Kramer, 1961, s.8): “*Kızın verilmemesi karşıt motifi ile daha da karmaşık bir hale gelen kız isteme motifinin arkasında gerçekte, batı ile doğu arasındaki politik güç elde etme mücadelesi vardır.*”

Politik gücü ele geçirebilmek için kurnazlığa başvurulsa da olayların sonucunu savaşçı şövalyeler ve özellikle dev savaşçılar belirler. Destanın daha başlangıcında söz konusu kız isteme motifinin politik amaçlı olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Her ne kadar birbirlerini gördüklerinde beğenmiş olsalar da, Rother'in ilk hareket noktası ülkesinin geleceğidir. “*Eğer varissiz ölecek olursa, onlar*

tumarlarını kaybederler - denn stürbe er ohne Erben, verloren sie ihr Lehen.” (Kramer, 1961, mısra: 29). Rother'in evlenmesi, ülkesinin geleceğini teminat altına alması bakımından herkes için önemlidir. Daha önce üzerinde durulduğu gibi, Bizans Kayseri Konstantin'in kızını gerek güzellik, gerek asalet bakımından Rother için en uygun eş olarak öneren Berchter'in oğlu Luppold'dur (Kramer, 1961, mısra 66-70).

Rother danışmanlarıyla aldığı ortak bir karardan sonra elçilik göreviyle Luppold'u İstanbul'a gönderir. Konstantin, Rother'i kızına denk olarak görmez ve bunun üzerine Luppold ve diğer elçileri zindana attırır. Elçileri geri dönmeyen Rother Dietrich kimliği ile onları aramaya gelerek kısa zamanda cömertliği ve asaletiyile kendisini İstanbul halkına sevdirebilir. Bizans prensesi sarayda ve hatta bütün İstanbul'da halk tarafından çok övülen Dietrich'i çok merak eder. Onun hakkında daha fazla bilgi edinmek için, hizmetçisi Herlint aracılığı ile Dietrich'i odasına davet eder. Dietrich derhal prenses için gümüşten bir ayakkabı döktürür, ancak farklı iki ayakkabı gönderir. Ayakkabıyı alan prenses bir tanesi ayağına uymayınca hizmetçisini tekrar gönderir. Dietrich de bunu zaten bilerek yapmıştır, çünkü o da prenses ile tanışmak istiyordu. Dietrich daha sonra prensesin odasına gider ve doğru ayakkabıyı giydirir. Dietrich ile tanışan prenses ona hayran kalır, ancak Dietrich'in kendisine kiminle evlenmek istediğini sorduğunda, İstanbul zindanlarında elçileri bulunan Rother'in eşi olmak ya da ömür boyu bekâr kalmak istediğini söyler (Kramer, 1961, mısra: 2222-2225):

*“O kahramanın adı Rother ve batıda denizin diğer tarafında oturuyor.
Ben her zaman bakire kalmak istiyorum
eğer o kahramanla birlikte olamazsam.”*

“Der Held heisst Rother. Und wohnt im Westen jenseits des Meeres. Ich will auch immer Jungfrau bleiben, Wenn ich ihn nicht bekommen kann.”

Dietrich, kendisini ülkesinden kovan eski efendisini getireceğine dair söz verir (Kramer, 1961, mısra: 2228). Daha sonra Dietrich'in Rother'i öven sözler söylemesi üzerine, prenses onun gizli bir elçi olduğunu düşünür. Bunun üzerine Dietrich altın ayakkabıları efendisi Rother adına prensese giydirir. Dietrich daha önce kendi adına prensese talip olduğu zaman gümüş ayakkabı giydirmişti (Kramer, 1961, mısra: 2023). Bu davranışıyla prensese üstü kapalı olarak kendisi ile Rother arasındaki mevki farkını göstermiştir. Üçüncü bir kişi (Dietrich) tarafından ayakkabı provasıyla ilan edilen kız istemeyeyle Rother prensese aynı zamanda seçme hakkı tanımaktadır.

Prensese Rother adına altın ayakkabıları giydirirken, Dietrich'in prensesin odasında diz üstü çöküp ayağını kucağına alması simgesel bir anlam taşımaktadır. Kadınlara değer verilmeye başlandığının, yüceltildiğinin işaretidir. Daha sonraki çağlarda *Minne* olarak adlandırılan bu tutumu de Boor şöyle değerlendirmiştir: *Sevgi bu çağda henüz 'mine' değil, uygun sosyal statüde olanların karşılıklı sevgisidir* (De Boor, 1971, s.257). *Aşk şiiri* (Minnesang) döneminde olduğu kadar değilse de kadını yüceltmenin ilk işaretleri görülmektedir. Dietrich ile prenses arasındaki yakınlaşma gittikçe artar ve prenses özel odasında Rother için övgü dolu sözler söyler. Dietrich, gerçekte kendisinin Rother olduğunu açıklamak zorunda kalır, çünkü asıl kimliğini açıklamanın en uygun zamanıdır (Kramer, 1961, mısra: 2251-2254):

*“Şimdi ben her şeyi Allah'ın ve senin merhametine bırakıyorum.
Şüphesiz senin ayakların Rother'in kucağında bulunuyor.”*

*“Nun will ich alles in Gottes und deine Gnade stellen.
Fürwahr, es stehen deine Füße in Rother's Schoss.”*

O zamana kadar Dietrich'i ülkesinden kovulmuş biri olarak bilen prenses çok şaşırır ve ondan kimliğini kanıtlamasını ister. Prensese göre, verdiği evlenme sözü ancak o zaman geçerlilik kazanacaktır. Prensese ortaya sürdüğü bu istek bir önkoşul gibi görünmektedir ve onun kiminle evleneceği o zaman kesinlik kazanacaktır.

Prensese çok sevdiği Rother'in elçilerinin zindanda kalmalarına razı olmaz. Konstantin de kızının ricaları üzerine elçilerin zindandan çıkarılmalarına izin verir. Ancak bir kişinin onlara kefil olması gerekir ve prenses kefil olarak sadece Dietrich'i bulabilir. Elçiler zindandan çıkınca Dietrich onlara bir perdenin arkasından harp ile birlikte üç şarkı söyler. Elçilerin hareketinin değiştiğini ve Dietrich'e karşı çok farklı davrandıklarını gören prenses, Dietrich'in gerçekte Rother olduğuna inanır. Konstantin bilmeyerek de olsa, kızının Rother ile olan evliliğine izin vermiş ve yardımcı olmuş oluyor. Çünkü eğer elçiler zindandan çıkmasalardı, Rother gerçek kimliğini kanıtlayamazdı.

Rother ile prenses arasında ne nişan ne de resmi düğün yapılır. Ayakkabıyı giyme olayı simgesel bir tür kız isteme anlamını taşır. Her ikisinin karşılıklı rıza göstermeleri ile evlilik gerçekleşir. Daha önce Prensese odasında karşılıklı söz verecekleri sırada yanlarında birilerinin olması, ayakkabı giyme olayını resmi bir kız istemeye dönüştürmüştür. Ancak prenses, ailesinin küçük düşürülmemesi için, birbirlerine

verdikleri sözü şimdilik kimsenin bilmemesini istemiştir. Gellinek'in bildirdiğine göre, o çağda hükümdar ailesinden asil bir kişinin evliliğinin gerçekleşebilmesi için, hükümdardan izin alması gerekiyordu (Gellinek, 1968, s. 99). Ancak kayserin onaylamasıyla evlilikler resmîyet kazanıyordu. Rother ile kayser kızının bir araya gelmesi, küffarın kralı Ymelot ile yapılan ilk savaştan başarıyla çıkan Rother'in müjde vermek için Kostantin tarafından kente gönderilmesiyle gerçekleşir. Kostantin'in kızına gerçek kimliğini kanıtlamış olan Rother, onunla ve elçileri ile birlikte ülkesine gitmek üzere gemisine biner. Kız annesi de, kraliçe, Rother'in asıl kimliğini öğrendikten sonra Bari'ye gitmelerine izin verir. Rother ile prenses arasındaki evlilik yolculuk sırasında gemide gerçekleşir. Rother'in eşi gemide iken hamile kalır (Kramer, 1961, mısra: 2935-2238):

*“Rother denizin üzerinden geçerken
güzel hanımefendi
üzerinde dualar olan
bir çocuğa hamile kaldı.”*

*“Als Rother über das Meer kam,
Wurde die schöne Herrin
schwanger mit einem Kinde,
auf dem der Segen ruhte.”*

Rother'in adamlarının, onu evlendirme çabalarında ne kadar haklı oldukları Bari'ye geri döndüklerinde anlaşılıyor. Rother Bizans'ta iken, ülkeyi geçici olarak idare eden Amelger'in ölmesi üzerine ayaklanmalar başlamıştır (Kramer, 1961, mısra: 2939-2942). Rother, ayaklanmaları bastırmak için Bari'den ayrıldığında, Kostantin'in gönderdiği tüccar kılığındaki gezgin çalgıcı eşini bir hile ile İstanbul'a kaçıtır. Rother tekrar geri döndüğünde üzücü haberi öğrenir. Kral Rother, burada yine inancının ne kadar güçlü olduğunu gösterir. Ülke halkı ve Luppold, Rother'in eşinin kaçırılmasından dolayı cezalandırılmayı beklerken, Rother onlara insanın bir kaderi olduğunu ve bundan kaçmanın mümkün olmadığını ifade eder (Kramer, age., mısra: 3325-3328).

*“Birçok kadının kaderi böyledir!
Eğer bu felakete rağmen
onun için iyi bir son takdir edildi ise,
o sonunda gerçekleşir.”*

*“So ist das Schicksal vieler Frauen!
Wenn unserm Leid um die edle Frau
Ein gutes Ende vorherbestimmt ist,
So wird es sich schliesslich erfüllen.”*

Bu sözleriyle Rother kadere olan inancını gösterir. Ona göre, eğer insanın başına bir şey geleceksé mutlaka gelir bundan kurtulmak mümkün değildir. İnancı dolayısıyla, hayatı olduğu gibi kabullenir.

Rother eşini tekrar elde etmek için yeniden İstanbul'a gitmek zorunda kalır. Kostantin daha önce prensese talip olan ve Bizans'ı işgal etmeye hazırlanan Ymelot'un oğlu Basilistium'a Rother'in eşini vermek zorunda kalır. Kostantin ve Ymelot ile yaptığı çeşitli mücadelelerden sonra Rother eşini tekrar kazanır.

Destanın başlangıcında Kostantin'in kızının Rother tarafından kaçırıldığı izlenimi hâkim ise de, Gellinek'in de belirttiği gibi, Rother'in yaptığı bir kaçırma değildir (Gellinek, 1968, s.37-38). Kral Rother eşi olacak kızı, kendisinin ve annesinin rızası ile İstanbul'dan kendi ülkesine götürmüştür. Destanda gerçekleşen tek kaçırma olayı, Rother'in eşinin, rızası olmaksızın babası Kostantin'in gönderdiği tüccar tarafından gizlice kaçırılmasıdır. Destanın anlatıcısı basit bir kız isteme olayından yola çıkarak tarihsel olaylardan da yararlanarak edebî bir eser ortaya koymuştur.

b. Kutsal Savaş

Batıların doğuya yaptıkları Haçlı Seferleri ile birlikte dönemin eserlerinde dinsel motifler ağırlık kazanmıştır. Tanrının rızasını kazanmak, doğuya sefere çıkan şövalyelerin başlıca ereği haline gelmiştir. Kutsal savaş motifi, Kral Rother Destanı'nın dokusuna anlatıcı tarafından ustaca örülmüş motiflerden sadece biridir. Destanda iki savaş özellikle öne çıkmaktadır: İlk savaşı Rother, henüz gerçek kimliğini açıklamadan Kostantin'e yardım etmek amacı ile Bizans'ı tehdit eden Ymelot'a karşı yapar. Rother, ikinci savaşı ise Ymelot - Kostantin ittifakına karşı yapar. Rother ve adamları bu savaşta sayıca azınlıkta oldukları halde düşmanlarını yenmeyi başarırlar.

Haçlı seferlerinden bilinen vaaz sözleri bu destanda da görülmektedir. Şövalyeler kendilerini tanrının savaşçıları olarak görürler ve Rother'in eşinin alınması onlar için ikinci planda kalmaktadır. Arnold'un savaşa başlamadan kendi savaşçılarını motive etmek için yaptığı konuşma, Rother tutsak alındıktan sonra onu kurtarabilmek için savaşçılarını motive ederken yaptığı konuşma örnek gösterilebilir. Arnold savaş başlamadan savaşa katılanlara ölürlerse gökyüzüne gideceklerini, kalırlarsa Rother ile birlikte onun ülkesine gideceklerini müjdeler. Böylece Arnold savaşçılara her iki durumda da avantajlı olduklarını anlatmak ister (Kramer, 1961, mısra: 4117-4130):

*“Dinleyin beni sadık savaşçılarımla,
bu gün bize uğruna savaştığımız*

*Hört, ihr treuen Mannen,
wir haben zweierlei Lohn in Aussicht,*

iki ödül sunulmaktadır,
bundan dolayı isteyerek içten yapalım:
Biz mutlaka
güzel ahiret hayatını kazanacağız;
burada kim ölüirse ölsün
onun ruhu mutlaka
ebedî cennete ulaşacaktır.
Daha güzel ne olabilir?

um den wir heute kämpfen,
und tun es darum um so lieber:
Wir gewinnen ganz gewiss
das schöne Himmelreich;
wer auch immer hier fällt,
desen Sele erlangt
die ewige Seligkeit.
Was könnte es Schöneres geben?

Arnold savaşta kazanılacak ödülün geçici olmadığını, aksine bunun sonsuz öte dünya yaşamı olduğunu anlatmaktadır. Rother ve şövalyeleri bu inancın yardımı ile verdikleri mücadelede başarılı olurlar. De Boor, Rother'in Ymelot ile yaptığı bu mücadeleleri *Tanrı İmparatorluğu* (Gottesreich) ile *Şeytan İmparatorluğu*'nun (Teufelsreich) çatışması olarak değerlendirmektedir (De Boor, 1971, s.255): *Haçlı Seferlerinin önemi Konstantin'in kâfir Babil Kralı tarafından tehdit edilmesinde yakından hissedilmektedir; burada Tanrı'nın ve Şeytan'ın İmparatorluğu çatışmaktadır.*

Din uğruna yapılan bu savaşlarda tanrının rızasını kazanmak dışında, kazandırdığı dünyalık hedef ise bir eşin kazanılması ve Rother'in neslinin devamının sağlanmasıdır. Böylece hem toplumun, hem de sosyal statülerinin geleceği güvence altına alınabilmiştir. Bizans Kayseri Konstantin ile Ymelot ittifak halinde olduğu halde Rother onlara karşı başarılı olmuştur. Böylece Rother sadece bir kahraman olarak kalmaz, aynı zamanda bir imparator kimliği ile Hıristiyan Batı âleminin savunucusu durumuna gelmiştir.

Savaş kazanıldıktan sonra İstanbul imha edilmek istendiğinde Asprian on iki havariden yedisinin kutsal emanetlerinin burada bulunduğunu dile getirir (Kramer, 1961, mısra: 4388-4400). Ayrıca, Hz. İsa'nın kutsal haçını bulan Konstantin'in annesi Helena da bu şehirde gömülüdür (Wentzlaff & Eggebert, 1960, s. 108). Hıristiyanların inancına göre havariler, Helena ve kutsal haç gibi emanetlerin varlığı ile şehrin yıkımdan korunması sağlanmıştır.

3.3. Seyyid Battal Gazi Destanı'nın Konusu

Oğuz Türklerinin Anadolu'yu ilk fetih girişimleri XI. yüzyılda başlamıştır, ancak daha önce de Türkler bu topraklara çeşitli akınlar yapmışlardır. Bu akınlar Arapların Anadolu'ya yaptıkları akınlara rastlamaktadır. Berkay'a göre, özellikle Abbasiler devrinde halife tarafından önemli sayıda Türk toplulukları Tarsus, Misis, Adana, Maraş, Hades (Göynük), Malatya, Diyarbakır, Ahlât, Malazgirt ve Erzurum yörelerine yerleştirilmişlerdir (Berkay, 1986, s.121). Bir kaç kez yerlerinden edilmelerine karşın Türkler Halife Mütevekkil zamanında halife adına önemli devlet işlerine geldiler. Böylece buldukları bölgeleri egemenlikleri altına almayı başardılar. Yukarıda belirtilen bölgelere yerleşen Türkler zaman zaman Bizans egemenliğine girmekle birlikte, Anadolu'da sürekli bir Türk ögesinin kalacağını ilk belirtileri olmuşlardır (Berkay, 1986, s. 122). Arapların Anadolu ve Bizans üzerindeki emelleri, onları kendilerini sınır bölgelerde destekleyecek yeni bir güç aramaya yöneltmiştir. Bu gereksinimi karşılayanlar da Müslümanlığı kabul eden Türkler olmuştur. Doğan, Türklerin Müslümanlaşmasını ve Araplar içinde etkin konuma gelmelerinin şöyle dile getirir (Doğan, 1989, s. 54):

“Türklerin Müslümanlaşması sonraki yüzyılda Halife Mu'tasım zamanında (H. 213-227/M. 833-842) hız kazandı. Annesi Türk olan bu halife, Türklerden bir ordu meydana getirdi. Bu tarihten sonra Türkler Abbasi yönetiminde önemli rol oynadılar. Abbasilerin Bizans'a ve sapkın hareketlere karşı silahlı gücü oldular. Onları durdurdular ve gerilettiler. Türklerin kesin ve kütlévî olarak Müslümanlaşmaları ise H. 4, M. 10. asırdadır.”

Araplar Türkleri başlangıçta yalnızca savaşta insan gücü olarak görmüşlerdir. Ancak beklenmedik bir tarihsel gelişme olur ve Türkler Bizans-Arap veya Doğu-Batı çatışmasında bir araç olmaktan çıkıp, etkin bir konuma gelirler (Berkay, 1986, s.122). Bizans'ı zor durumda bırakan ve sınır bölgelerinde savaşan askerî gücün çok önemli bir kısmını oluşturan Türkler özellikle Horasan ve Türkistan'dan geliyorlardı (Berkay, 1986, s.121). Türklerin Anadolu'ya bu biçimde yerleşmiş olmaları Haçlı seferlerini de karşılamalarını gerekli kılmıştır. Yaklaşık iki yüz yıl süren haçlı saldırılarını Türkler kendilerini feda ederek önce durdururlar ve daha sonra da büyük kahramanlıklar göstererek geri püskürtürler. Haçlı seferleri bir yandan örgütlü bir biçimde İslâmiyetin gelişmesini engellemeye çalışırken, diğer yandan da ufukta beliren ve bağımsız bir biçimde yüzyıllar boyu var olacak Türk tehlikesini de ortadan kaldırmaya yönelir. Arap dünyasının - özellikle X. yüzyılın başlarından itibaren - siyasi bakımdan zayıf düşmesi üzerine Türkler Anadolu'yu fethederek Bizans'ın çökmesine neden olmuşlardır (Berkay, 1986, s.123). Türklerin Anadolu'ya kesin olarak yerleşmeleri, Alparslan'ın kazandığı

Malazgirt Zaferi (1071) ve daha sonra II. Kılıç Arslan'ın Manuel Komnesos'a karşı kazandığı *Kumdanlı* (1176) zaferleriyle gerçekleşmiştir (DEMİR & Erdem, 2006, s. 115; Köksal, 1984, s.7).

Müslüman Türklerin Anadolu'ya yerleşmek için verdikleri bu mücadeleler sırasında doğan destanlardan biri de *Battal Gazi Destanı*'dır (Köksal, 1985, s.31). Bu destanda da görüldüğü gibi, eski Türk destanlarında dünyaya egemen olma ve milli ülkü ağırlık taşıırken, İslâmiyet dönemi Türk destanlarında dini yayma ve dine dayalı öğeler ön plana çıkmaktadır (Öztürk, 1986, s.178):

“İslâm çağı Türk destanlarında, bilhassa Anadolu yöresine Battal Gazi, Danişment Gazi, Sarı Satuk Baba destanı ile Satuk Buğra Han destanında, devlet olma ülküsünden önce, İslâm dinini yayma inancı olaylara yön verir. Bu destanlarda, devletten veya millettten ziyade, devlet bütünlüğü içinde, yücelmiş Alp Gazilerin gazaları destanlara şekil ve özellik kazandırır. Destana olağan üstü, mistik bir özellik kazandıran davranışların kaynağı ise İslâm inancının ahiret anlayışından gelir. ... Milli ülküye dayalı hayat anlayışı ve üstünlük ideali yerini, İslâm tasavvufunun ve İslâm inancının yücelttiği manevi üstünlüğe bırakmıştır.”

Boratav'ın (Boratav & Eberhard, 1951, s. 83-88) da birçok çalışmasında vurguladığı gibi, Battal Gazi Destanı Anadolu'nun sınır bölgelerinde Müslümanların Bizanslılarla yaptıkları savaşlar neticesinde doğmuştur. Buradan yola çıkarak Battalnamelerin tarihsel ve destansı kahramanı Battal Gazi (Cafer)'nin Anadolu'nun fethinde destanlaşmış gazilerden biri olduğu söylenebilir. Battal Gazi, inancını yaymak için savaşan bir kahramandır. Soyca Hz. Muhammed'e bağlanarak kendisine Seyyid unvanı da verilmiş ve böylece yenilmez bir kahraman haline gelmiştir. İslâm dini uğruna savaşması destana ideolojik bir kimlik kazandırmaktadır, çünkü Battal'ın tek hedefi inancının bütün insanlar tarafından kabul edilmesidir. Onun bu kişiliği ve mücadeleleri destan anlatıcısı tarafından önce sözlü anlatım geleneği içinde ve daha sonra yazılı eserlerle belgelenerek destanlaştırılmıştır. Fleischer'e dayanarak Ethe de Battal Gazi Destanı'nın XIV. yüzyılda Osmanlılar döneminde yazıldığını ve *Hamzaname* ile aynı dönemin ürünü olduğunu iddia ederek şöyle der (Fleischer, 1982, s.50):

“Kendi gözlemlerime ve yaptığım araştırmalara dayanarak ve eserin biçimini, dilini ve üslûbunu dikkate alarak bu eserin Hamzaname ile aynı yaşta olduğunu ve Osmanlıların Anadolu'da güçlenmeye başladığı milâdi 14. ve 15. yüzyıllar arasında yazıldığını kabul etmekle yanılmadığımı zannediyorum.”

Battal Gazi Destanı'nın ana konusunu iki dünya görüşünün çarpışması oluşturmaktadır. Bağdat'taki Halife ile Bizans Kayseri iki ayrı dünya görüşünün gücünü simgelemektedirler ve destanda onların arasında geçen mücadeleler ortaya konmaktadır. Destandaki kişiler bu iki ideolojinin temsilcileri durumundadırlar. Battal yiğitliğin ve kahramanlığın simgesidir. Battal Gazi'nin destanlaşmış öykülerinde bazen mantık dışı olaylar görülse de bunlar halkın zamanla Seyyid Battal Gazi'ye yakıştırdığı kahramanlık hikâyeleridir. Uzun bir gelişim sürecini geride bırakan destana yabancı öğelerin halk tarafından eklenmesi oldukça doğaldır. Halk, kahramanında görmek istediği özellikleri destan yazılı edebiyata geçirilmeden önce dilden dile dolaşırken eklemiştir. Bundan dolayı Battal Gazi Anadolu'da zengin ve ilginç bir görünümle karşımıza çıkmaktadır.

Destan kişileri hem tarihsel hem de destansı nitelikler taşırlar. Bu nedenle Battal Gazi'nin tarihsel kaynaklarda ortaya çıkan kişiliği ile destandaki Battal'ı birbirine karıştırmamak gerekir. Çünkü destanda geçen olayların oluşumundan yazıldığı zamana kadar halk tarafından bir takım değişikliklere uğratılmıştır. Günümüze kadar yayımlanmış olan Battalnamelerde Battal'ın başından geçen olaylar zaman zaman insan gücü boyutlarını aşmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle üzerinde çalışılan Battal Gazi Destanı'nda Battal'ın tarihsel ve destansı yönünü birbirinden ayırmak oldukça güçtür. Battal, destanda gazi tipinin temsilcisidir. Kaplan, Türk destanlarında gazi tipinin ortaya çıkışını şöyle açıklamaktadır (Kaplan, 1985, s. 112):

“En eski çağlardan beri cihana hâkim olmayı bir gaye edinen Türkler İslâmiyeti iyice benimseyince, İslâmiyet ile kendi kültürleri arasında her sahada güzel eserler veren bir sentez vücuda getirirler. Bunlardan en önemlisi, eski Türk destanlarında yüceltilen alp tipi nin gazi tipi haline gelmesidir. Gazi tipi de alp tipi gibi dünyayı fethetmeyi gaye edinen bir kahramandır.”

Battal Gazi de başından olağanüstü serüvenler geçen idealist bir halk kahramanı, Anadolu'nun İslâmlaşması uğrunda savaşan bir gazidir. Battal'ın mücadelesi ile birlikte Anadolu'da yaşayan Müslümanların Bizans'a karşı üstün duruma geldikleri söylenebilir. Battal'ın başından geçen olayları tarihsel kaynaklarla kanıtlamak olanaksızdır. Seyyid Battal Gazi'nin adı ve kahramanlıkları hakkında birçok rivayet ve görüş vardır. Battal'ın Malatya ve dolaylarında yaşadığı görüşü ağırlık kazanmaktadır (Yardımcı, 1986, s.27):

“Seyit Battal Gazi sadece Türk İslâm âleminin değil, Bizans tarihlerinin de unutamadığı bir kahraman, ermiş bir din savaşçısıdır. Kayıtlarda adının Hüseyin oğlu Seyit olduğu ve Malatyalı olduğu yazılıdır.”

Battal'ın Hüseyin Gazi'nin oğlu olduğu görüşü hâkimdir (Türk, 2004, s.5). Gürtunca'nın romanında da ana figür Battal Gazi destanda şu şekilde ortaya çıkmaktadır (Gürtunca, 1976, s.17):

“Hz. Muhammed bir gün sabah namazını kıldıktan sonra çok sıkılmıştır. Onu rahatlatmak için Abdül Vehhab, Hz. Muhammed'e Anadolu'nun güzelliği ve verimliliği hakkında övgü dolu sözler söyler. Bu olaydan sonra Cebrail, vahiy yoluyla Rum diyarına ve Anadolu'ya bir gün Müslümanların sahip olacağını bildirir. Bu haberden 200 yıl sonra Anadolu'da Cafer adında güçlü, iyi görünüşlü ve asil bir kahramanın dünyaya geleceği bildirilir. Hz. Peygamberin ashâbı bu sözleri duyduğunda çok sevinir ve içleri rahatlar. Hz. Muhammed o anda şu Hadis'i söyler: İstanbul mutlaka alınacaktır. Onu alan Emir ne güzeldir ve onun askeri ne güzel askerdir.”

Bu olay üzerine Abdül Vehhab o zamana kadar içlerinden bazılarının yaşayıp yaşayamayacağını sorduğunda, Cebrail, Hz. Muhammed'e şu haberi getirir (Gürtunca, 1976, s. 18):

“Bu soruyu sana soran kimse o güne kadar yaşayacak. Hem de o Malatya'da doğacak yiğidin de yüzünü görecek, onunla birlikte çok gazalar edecektir. Benim Habibim Muhammed kişinin başını sıvasın. Mübarek ağzının tükürüğünden onun ağzına akıtsın. Bugünü ve bu saati tarih tutup ona söylesin ki ne zaman o doğacak yiğide ömrü yetişirse Resulümün mektubunu kendisine versin.”

Bu haberden sonra Hz. Muhammed tükürüğünü Abdül Vehhab'ın ağzına damlatır ve Cafer'e verilmek üzere Hz. Ali'ye de derhal bir mektup yazdırır. Bu mukaddes emanetler Abdül Vehhab tarafından günü gelene kadar korunur. Hz. Peygamber soyundan Aliyyül Medeni adındaki Müslüman gelip Malatya'ya yerleşir. Onun soyundan Hüseyin Gazi dünyaya gelir. Hüseyin Gazi bir av sırasında bir geyik tarafından götürüldüğü mağarada oğlu Cafer'in dünyaya geleceğini öğrenir. Cafer dünyaya gelir ve kısa bir süre sonra babası bir av sırasında yine bir geyiği kovalar ve Mihriyayil adındaki bir Hıristiyan beyinin adamları tarafından şehit edilir. Bu andan itibaren Cafer (Battal)'in hayatı babasının intikamını alması üzerine geliştiği düşünülse de mücadelesi aslında İslâm dinini yayma temeline dayanmaktadır. Cafer babasının katilini dine davet eder ve kabul etmeyince onu öldürür. Bunun üzerine Kayser ordularını yeğeni Ahmer komutasında Malatya'ya gönderir. Cafer, Ahmer ile yaptığı mücadeleyi kazanır ve onu da dine davet eder. Cafer'in dövüşüne hayran kalan Ahmer İslâm'a daveti kabul eder ve Müslüman olur. Ahmer Cafer'e Battal adını, Cafer de ona Ahmed Tarran adını verir.

Bu başarıdan sonra Battal'a Malatya serdarlığı verilir. Emir Ömer'in rüyası üzerine Battal amcası Hasan'ın kızı Zeynep ile evlendirilir. Battal serasker olduktan sonra Malatyalı Müslümanlar Bizans'a karşı üstün duruma gelmeye başlarlar. Kayser her fırsatta yeni ordular göndererek Malatya'yı tehdit eder, ancak her defasında Battal'ın savaş alanına çıkması ile Müslümanlar üstün duruma gelirler. Kayser'in küçük oğlu Rebi ile yaptığı mücadeleyi de Battal kazanır. Bunun üzerine Rebi daha önce Hz. Muhammed'i rüyasında görüp Müslüman olan kız kardeşi Mah Piyruz ile birlikte Müslüman olur. Battal, Mah Piyruz'u da eş olarak alır, çünkü o Hz. Muhammed tarafından rüyasında Battal'a verilmiştir.

Battal'ın başarıları Bizans Kayseri'nin canını sıkarak ve Kayser defalarca Malatyalı Müslümanlar üzerine ordularını gönderir, ancak her defasında da yenilir. Sonuçta başka çıkar yol bulamayan Kayser cadılar ve büyücüler ile işbirliği yapar. Battal, Hızır'ın verdiği oklarla, öğrettiği dualarla cadıları da yenmeyi başarır.

3.4. B. Gazi Destanı'nda önemli iki motif: Kutsal Savaş - Kurnazlık

a. Kutsal Savaş

İslâm inancına göre kutsal savaş, Allah'ın dinini bütün dünyaya hâkim kılmak için yapılan savaşa denir. Kutsal savaş için harekete geçen Müslümanlar gerektiğinde şehit veya gazi olmayı göze almışlardır. Müslümanlar dünyayı ahretin kazanıldığı yer olarak görürler. Müslümanların savaşlarda Allahüekber sesleriyle düşman üzerine atılmaları, onların Allah rızası için mücadele ettiklerini gösterir. Kahramanlar Allah tarafından kendilerine verilen kutsal görevi yerine getirme çabası içerisindeyler. Onların amacı İslâm'ı insanlara duyurmak, yaymaktır. Bu yolda başlarına ne gelecekse ona da razıdırlar, çünkü kader inancı bunu gerektirir (Çağırın, 1988, s.94).

Türk destanlarında savaş motifi geniş bir yer kaplar ve Türkler tarafından yüce bir değer ve görev olarak görülür. Destan kahramanı Battal da insanlara İslâm dinini duyurmak ister. Bu amacını her

zaman çeşitli biçimlerde dile getirir (Gürtunca, 1976, s.131):“*Niyetim bütün Rum ülkesini almak, Müslüman etmek, İstanbul'a varmaktır.*” Makal da Battal'ın bu ideal için mücadele ettiğini ifade eder (Makal, 1987, s.181). Bu ülkü doğrultusunda Battal ve arkadaşları birçok savaşa katılırlar ve onlar için inanç her zaman ön plandadır. Çünkü onların tek gayesi İslâm dinini bütün dünyaya duyurmaktır (Gürtunca, 1976, s.464): “*Her ne yaparsam Allah rızası için yapıyorum.*”; (Gürtunca, 1976, s. 645). “-*Gaza niyetine! diyerek düşmanların üzerine atılmak üzere atlarına bindiler.*”

Kutsal savaşın özellikleri destanın bütün bölümlerinde sıkça görülmektedir. Savaş başlamadan önce gazileri motive etmek için yapılan konuşmalar Müslümanlar açısından bu dünya ve ahiret için müjdeleyici bir özellik taşımaktadır. Halifenin gazilere savaş başlamadan önce yaptığı konuşma da bunu gösterir (Gürtunca, 1976, s.338): “*Din gayreti için oğlunuz ve kızınız için savaşlar yapınız, cenk ediniz, öleniniz şehit, kalanınız gazi olsun!*”

Halifenin yaptığı bu konuşma Müslümanların Allah rızası için savaştıklarını gösterir. Onların tek amacı İslâm dinini yaymaktır. Destanda nasıl ki Müslümanlar İslâm dinini yaymaya çalışıyorsa, Hıristiyanlar da Hıristiyanlığı yayma çabası içerisindeydiler. Kayser'in oğlu Rebi Malatya'yı tehdidi altına aldığı zaman Cafer'in (Battal) kendisine teslim edilmesini ve halifenin de itaat etmesini ister (Gürtunca, 1976, s.65). Hıristiyanlarla Müslümanlar arasında yapılan savaşlarda her din mensubu kendi açısından bakıldığında dini uğruna savaşmaktadır. Müslümanlar karşı tarafı önce dine davet eder, bu da asıl amacın sadece dünya malı olmadığını ahireti düşündüklerini, dinleri için savaştıklarını gösterir (Kaya, 2001, s.175). Savaş anında Hıristiyanların Müslümanları dine davet ettiği görülmez. Ancak Abdül Vehhab, Hz. Muhammed'i gören kutsal bir kişi olarak görüldüğünden kendi dinlerini yüceltmek amacıyla ona Hıristiyanlığı zorla kabul ettirirler.

Destanda da görüldüğü gibi, ortaçağda yapılan savaşlar sırasında karşılıklı ana güçler çarpışmadan önce teke tek düellolar yapılırdı. Herhangi bir taraftan güçlü bir kahraman savaş alanına çıkar ve kendisine eşit güçte rakip isterdi. Bu dövüş her iki taraftan biri ölene kadar devam eder ve bazen bir silahşor arka arkaya kırk kişi ile dövüşürdü. Bu şekilde orduların morallerinin yükseltilmesine yardımcı olunurdu ve sonra karşılıklı bütün güçler çarpıştırdı. Destanda da Battal diğer gazilerden sonra meydana çıkar ve diğer gazilerin yenemediği düşmanı yenerek savaşın seyrini değiştirir.

b. Kurnazlık

Battal iyi bir savaşçı olduğu gibi, aynı zamanda kurnaz bir siyasetçidir. Çarpışmalarda kendinden çok güçlü olanları zekâsı ile yener, savaşta elde edemediklerini çeşitli oyunlarla, kurnazlıklarla elde eder. Bizans Kayseri Asator yenildiğinde barış yapmak için önşart olarak Battal ondan İstanbul içinde bir deri parçası kadar yer ister. Fakat Battal deriyi südürerek büyük bir yer ele geçirir (Gürtunca, 1976, s.597) Battal bu alana büyük bir mescit yaptırır ve orası Müslümanların arazisi haline gelir. Diğer başka bir olayda da Sinbad adındaki Hıristiyan Müslümanlığı kabul ettiğini söyleyerek karşındakileri kandırıp kaçarak canını kurtarır. Aynı yöntemi Battal da düşmanlarına karşı kullanır ve çeşitli kılıklara girerek başarılması güç kahramanlıklar gösterir. Battal da gerektiğinde canını kurtarmak için Hıristiyan gibi görünür.

Battal'ın halifeye hediye ettiği Kayser'in kızı Humayı Dilefruz'u Kadı Ukba kendi adamlarına kaçırtır. Daha sonra Ukba Battal'ın Abdül Vehhab aracılığı ile kızı kaçırttığını söyleyerek Müslümanlar arasında fitne çıkarır (Gürtunca, 1976, s.419). Halife de Abdül Vehhab'ı Malatya'dan Bağdat'a getirtir ve onu idam etmek ister. Ancak Battal Ukba'nın hilesini büyük çabalar sonucu kanıtlar. Battal'ın düşmanlarını yenmek için onları kandırması ile Ukba'nın yaptıkları arasında fark vardır. Ukba'nın yaptığı kurnazlık değil, aksine hileyle fitne çıkarmaktır.

Battal Gazi destan boyunca kılıktan kılığa girerek bir insanın yapamayacağı işleri başarır. Masal dünyasını andıran Kaf Dağı bölgesine gittiği zaman Kaf Dağı ve çevresinde yaşayan tüm halkları kendisine bağlar. Oğulları Ali ile Nezir devler tarafından tutsak alındığında onları kurtarmak için büyük bir mücadele verir. Bunun için de yetmiş iki kralın derisini yüzer ve her halka kendi krallarının kılığında görünür (Gürtunca, 1976, s.669). Battal burada kılıktan kılığa girdiği halde kimse bunun farkına varamaz. Battal'ın kurnazca davranışları kendi düşmanları tarafından da sık sık vurgulanır (Gürtunca, 1976, s.624): “-*Ey Battal! dedi. Sen bu hileleri, bu kurnazlıkları çok yaptın.*”

Battal'ın yaptığı kurnazlıklar savaş anında her türlü davranışın düşmana karşı kullanılabileceğini gösterir. Onun kurnazlığı birine doğrudan zarar vermekle ilgili değildir. Battal kurnazca davranışları ile kötülüklerin önüne geçmek ister. Battal'ın kurnazlığı sinsilik olarak değil, akıllılık olarak algılanmaktadır.

Oysa Müslüman olmayanların, özellikle Kadı Ukba, Bâbek ve kayserlerin kullandıkları hileler ise kurnazlıktan çok Müslümanlar arasında fitne çıkarmaya yöneliktir.

4. Karşılaştırma ve Sonuç

Kral Rother ve Battal Gazi Destanları'nın en önemli ortak yönü, kahramanlarının Bizans aleyhtarlıklarıdır. Her iki destan kahramanının amacı, Doğu Bizansı ortadan kaldırmaktır. Kral Rother evlilik yoluyla o çağın güç simgesi olan Bizans'taki kayserlik makamını ülkesine taşımak istemiştir.

Kral Rother Bizansı Battal gibi doğrudan fethetmeye çalışmaz; dolaylı yoldan ele geçirmek için mücadele eder ve doğrudan savaş yöntemine başvurmaz. Battal Gazi ise Hıristiyanları İslâm dinine davet ederek herkesi Müslüman yapmaya çalışır; Bizans İmparatorluğunu yıkmak istediğini açıkça ortaya koyar. Kral Rother'in çabaları ise, Doğu Bizans üzerinde evlenme yoluyla hak iddia etmeye yöneliktir. Oysa Battal Gazi doğrudan doğruya Bizansı savaş yolu ile yıkarak bir İslâm ülkesi haline getirmek istediğini söyler.

Destanların kahramanları Kral Rother ve Battal Gazi kendi toplumlarının beklentilerini yaşamları boyunca yerine getirmeye çaba göstermişlerdir. Rother, Kayser Konstantin'in kızı ile evlenip bir vâris geride bırakarak ülkesinin geleceğini teminat altına almıştır. Kral Rother'den farklı olarak İslâm toplumunun Battal Gazi'den beklentisi, İslâmiyetin diğer insanlara duyurulmasıdır. İstanbul fethedilmemiş olsa da kayserlerin Battal'dan onay alarak kayserlik makamına gelebilmeleri de büyük bir başarıdır. Battal'ın verdiği mücadeleler sonucu Müslümanlar Anadolu'daki varlıklarını sağlamlaştırmışlardır. Destanın temel düşüncesini oluşturan İslâmiyeti yayma ideali, Müslüman tiplerin çabaları sonucu destan boyunca sürekli olarak devam etmiştir. Bu davranışları ile Battal ve diğer gaziler İslâm kahramanı olarak dinlerinin yayılması için gerekli olan kişisel mücadele görevini yerine getirmişlerdir. Onların verdikleri mücadeleler, anlatıcı tarafından topluma davranış örnekleri olarak sunulmaya çalışılmıştır. Battal İstanbul'un topraklarını bizzat fethetmiş olmasa da siyâsî olarak etkisi altına almak suretiyle Bizans kayserini tayin eder duruma gelmiştir.

Kral Rother Destanı'ndaki motifler içinde en önemli yeri kız isteme tutar, ancak kız isteme motifinin arkasında gerçekte Bizans kayserinin elindeki politik gücü elde etme mücadelesi vardır. Kral Rother'in Bizans'ta yaptığı mücadeleler bazı araştırmacılar tarafından kutsal savaş olarak değerlendirilmiştir. Rother, Konstantin'in kâfir Ymelot ile ittifak yapması üzerine, Hıristiyanlığın koruyucusu durumuna gelmiştir. Rother, Hıristiyanlığı yayma düşüncesinde olmadığı halde Ymelot'a karşı yaptığı savaşlar kutsal özellik kazanmıştır. Buna karşın Battal Gazi'nin tek ideali inancını yaymaktır. Kutsal savaş motifi her iki destanda da görüldüğü halde, Rother de savunma niteliklidir. Battal Gazi de ise İslâmiyeti yaymak için yapılmıştır.

KAYNAKÇA

AKALIN Sami, **Edebiyat Terimleri**, Varlık Yayınları, İstanbul 1984.

AYTAÇ Gürsel, **Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler**, Gündoğan Yayınları, Ankara 1990.

BERKAY Fügen, "Anadolu'nun Türkleşmesi Sürecinde Malatya ve Yöresi", **I. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu Tebliğleri**, İnönü Üniversitesi, İstanbul 1986.

BORATAV Pertev N. & W. Eberhard, "The Negro in Turkish Folklore", **The Journal of American Folklore**, Vol. 64, No. 251 (Jan. - Mar., 1951), pp. 83-88 Published by: American Folklore Society, (06/05/2009: <http://www.jstor.org>).

BORTENSCHLAGER Wilhelm, **Deutsche Literaturgeschichte**, Von den Anfängen bis zum Beginn des I. Weltkrieges, Leitner, Wien 1981.

ÇAĞIRAN Önder, "Battalname'de Menkıbevî Unsurlar ve İslâmi Motifler", **III. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu Tebliğleri**, İnönü Üniversitesi, İstanbul, (1988).

DE BOOR Helmut, **Geschichte der Deutschen Literatur**, C.H. Beck'sche, München 1971.

DEMİR Necati & Mehmet Dursun Erdem, "Türk Kültüründe Destan Ve Battal Gazi Destanı", **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 1/1 Summer 2006.

DE VRIES Jan, **Rother**, Carl Winter, Heidelberg 1922.

DOĞAN D. Mehmet, **Tarih ve Toplum**, Rehber Yayınları, Ankara 1989.

ETHE Herrman, **Die Fahrten des Sajjid Batthal**, Leipzig 1871.

FLEISCHER H.L. (çev.: Battal İnandı), "Türk Halk Romanı Seyyid Battal Hakkında II", **Milli Kültür**, S 37, Ankara 1982.

- GELLINEK Christian, **König Rother**, Francke, Bern-München 1968.
- GRABERT, W. ve A. Mulet, **Geschichte der Deutschen Literatur**, Bayerischer Schulbuch-Verlag, München 1971.
- GÜRTUNCA M. Faruk, **Seyyid Battal Gazi**, Ülkü Basımevi, İstanbul 1976.
- KAPLAN Mehmet, **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar**, 3-Tip Tahlilleri, Dergah Yay., İstanbul 1985.
- KAYA Muharrem, "Cumhuriyet Döneminde Bir Battal Gazi Romanı", **Folklor Edebiyat**, C VII, S 27, 2001/3, Başkent Matbaası, Ankara, (2001).
- KÖKSAL Hasan, **Battalnamelerde Tip ve Motif Yapısı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1984.
- KÖKSAL Hasan, **Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı**, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1985.
- KRAMER Günter, **König Rother**, Germanische Institut, Berlin 1961.
- MAKAL Tahir Kutsi, "Battal Gazi Avanos'ta", **II. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu Tebliğleri**, İnönü Üniversitesi, İstanbul, (1987).
- ÖZTÜRK Ali, **Türk Anonim Edebiyatı**, Bayram Yayınları, İstanbul 1986.
- TÜRK Hüseyin "Alawi Syncretism. Beliefs and Traditions in the Shrine of Hüseyin Gazi", **Journal of Religious Culture**, No. 69 Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt am Main 2004.
- WENTZLAFF Friedrich -W. Eggebert, **Kreuzzugsdichtung des Mittelalters**, Walter de Gruyter, Berlin 1960.
- YARDIMCI Mehmet, "Korku Simgesi Battal Gazi ve Adı Üzerine Bir Düşünce", **I. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu Tebliğleri**, İnönü Üniversitesi., İstanbul 1986.